

УДК 342.924

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАДІЙ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНИХ ВІДНОСИН

Євгеній ШУЛЬГА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено особливості стадій адміністративно-деліктних відносин. Здійснено спробу перегляду традиційного погляду на стадії адміністративно-деліктних відносин, в результаті чого було виокремлено наступні стадії: вчинення адміністративного делікту; виявлення адміністративного делікту; адміністративне розслідування делікту; попередній розгляд матеріалів справи; перегляд справи; об'єктивна адміністративна відповідальність; суб'єктивна адміністративна відповідальність. Звернено увагу на необхідність запровадження випробувального терміну за вчинення адміністративних проступків так званого «кримінального» характеру.

Ключові слова: адміністративний проступок, адміністративний делікт, адміністративно-деліктні відносини, стадії адміністративно-деліктних відносин.

THEORETICAL AND LEGAL ASPECTS OF THE STAGES OF ADMINISTRATIVE AND DELICT RELATIONS

Yevhenii SHULHA,

Candidate of Law, Associate Professor at the Department of International
and Comparative Law of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

SUMMARY

In this article the peculiarities of the stages of administrative and delict relations were investigated. An attempt was made to revise the traditional view at the stage of administrative and delict relations, which resulted in the following: the commission of administrative delinquency; detection of administrative delinquency; administrative investigation of a delict; preliminary consideration of case materials; review of the case; objective administrative responsibility; subjective administrative liability. The attention was drawn to the need to introduce a trial period for committing administrative misconduct of the so-called „criminal” nature.

Key words: administrative offense, administrative delinquency, administrative-delict relations, stages of administrative-delict relations.

REZUMAT

În articol caracteristicile etapelor relațiilor delictuale administrative. Tentativă vizualiza viziunea tradițională a stadiului relațiilor administrative și prejudiciile care rezultă a fost separat următoarele etape: o delictuala administrativă; identifică contravenție administrativă; prejudiciu de anchetă administrativă; analiză preliminară a cazului; nouă procedură de judecată; răspundere administrativă obiectivă; responsabilitatea administrativă subiectivă. Se acordă atenție necesității de a introduce de probă pentru infracțiuni administrative, așa-numitele „criminal” natura.

Cuvinte cheie: contravenție administrativă, prejudicii administrativă, relații administrative și de prejudiciu în cadrul relațiilor delictuale administrative.

Постановка проблеми. Адміністративно-деліктні відносини покликані відігравати важливу роль у забезпеченні правопорядку, відновленні порушених прав та притягненні до адміністративної відповідальності. Однак попри надзвичайну актуальність та затребуваність адміністративно-деліктні відносини все ще не є достатньо дослідженими з боку вчених-адміністративістів. Однією з основних дискусій, що наразі точиться в наукових колах, є питання стадій адміністративно-деліктних відносин. Попри те, що адміністративно-деліктне провадження є набагато швидшим та економічно менш затратним ніж, скажімо, кримінальне, однак так само, як і останнє воно має власні стадії, і лише їх повна сукупність може свідчити про належну організацію відносин вказаного типу. Тому задля подальшого вдосконалення правового регулювання адміністративно-деліктних відносин критично необхідним є дослідження вказаних стадій, що дозволить більше зрозуміти їхню природу

та допоможе у напрацюванні якісно нової, сучасної моделі адміністративно-деліктних відносин в Україні.

Стан дослідження. Дослідження окремих складових елементів адміністративно-деліктних відносин було предметом дослідження широкого кола вчених-адміністративістів, серед яких слід виокремити таких, як: Авер'янов В., Алфьоров С., Бандурка О., Бачило І., Битяк Ю., Бородін Л., Голісниченко І., Додін Є., Кузьменко О., Швець М. тощо. Однак слід зазначити, що умови сьогодення висувають перед нами вимоги необхідності по-новому дослідити стадії адміністративно-деліктних відносин.

Метою дослідження є аналіз теоретико-правових засад стадій адміністративно-деліктних відносин з їх визначенням.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що об'єктом будь-якого правового регулювання завжди виступають суспільні відносини, тобто відносини, що виникають у суспільстві між індивідами. В момент їх врегулю-

вані правом вони перетворюються на правовідносини. У теорії права поняття «правовідносини» визначають як врегульовані нормами суб'єктами права вольові суспільні відносини, що виражаються в конкретному зв'язку між правомочними і зобов'язаними – носіями суб'єктивних прав, обов'язків, повноважень і відповідальності, і забезпечуються державою [1, с. 345].

У випадку порушення тих чи інших норм права виникає інший вид правовідносин, а саме деліктний. Так, у разі порушення норм матеріального адміністративного права виникають адміністративно-деліктні відносини. Харитонова О. вбачає підставою трансформації регулятивних адміністративно-правових відносин в адміністративно-деліктні протиправну поведінку суб'єкта [2]. З даною тезою важко не погодитися, адже в даному випадку відбувається порушення одних правовідносин (позитивних), в результаті якого виникають інші правовідносини – негативні, деліктні.

Здійснюючи оглядове дослідження об'єкту адміністративно-деліктних відносин, Д. Лук'янець у складі останнього відмічає наступні:

- відносини адміністративного правопорушення;
- відносини виявлення;
- відносини адміністративного розслідування;
- відносини попереднього розгляду матеріалів справи;
- відносини об'єктивної адміністративної відповідальності (попередження);
- відносини суб'єктивної адміністративної відповідальності (адміністративний арешт) [3, с. 13–17].

Справді, адміністративно-деліктні відносини складаються з широкого ряду процесуальних відносин, які характеризуються власним об'єктом та суб'єктом складом, переходять з однієї стадії в іншу, а об'єктом кожної наступної стадії є попередня. Слід однак вказати, що зазначені стадії характеризуються певною умовністю, в порівнянні зі стадіями кримінально-деліктних відносин. Так, дуже часто в адміністративно-деліктних відносинах грань між відносинами вчинення проступку невелика, його виявлення, адміністративне розслідування, попередній розгляд матеріалів справи та накладення адміністративного стягнення відбуваються майже одночасно (наприклад, порушення ПДД, коли інспектор патрульної служби виявляє правопорушення, проводить необхідні процедури з оформлення правопорушення та виносить постанову про накладення адміністративного стягнення на особу правопорушника). Незважаючи на це, слід розуміти важливість кожного виду вказаних відносин, адже за відсутності хоча б одного з передуючих неможливим буде перехід до інших, а отже, і досягнення одного дуже важливого елементу адміністративного стягнення – «караності». Проаналізувавши попередню класифікацію елементів адміністративно-деліктних відносин, слід звернути увагу на її незавершеність, адже в ній неврахованими залишилися такі важливі елементи, як «відносини з перегляду постанови» та «реалізації рішення».

Трохи далі в деталізації пішла О. Кузьменко, яка пропонує наступні стадії адміністративно-деліктних відносин: 1) адміністративне розслідування: а) порушення справи; б) встановлення фактичних обставин; в) процесуальне оформлення результатів розслідування; г) направлення матеріалів для розгляду за піддомісцією; 2) розгляд справи: а) підготовка справи до розгляду і заслуховування; б) заслуховування справи; в) прийняття постанови; г) доведення постанови до відома; 3) перегляд постанови: а) оскарження, опротестування постанови; б) перевірка законності постанови; в) винесення рішення; г) реалізація рішення; 4) виконання постанови: а) звернення постанови до виконання; б) безпосереднє виконання [4, с. 357–358]. Деталізуючи стадії адміністративно-деліктних відносин, вчена водночас пропускає, що основною стадією, з якою пов'я-

зане виникнення адміністративно-деліктних відносин, є вчинення адміністративного делікту. Незважаючи на різний характер виділення стадій адміністративно-деліктних відносин, «спільний знаменник» у поглядах вчених все ж є, а саме фінальна стадія адміністративно-деліктних відносин – «відносини накладення адміністративного стягнення».

Загалом, слід погодитися з вищевказаними класифікаціями, адже наклавши адміністративне стягнення, досягаються такі елементи мети адміністративного стягнення, як: припинення проступку та покарання правопорушника. Справді, виявивши правопорушення, посадова особа припиняє його та накладає на правопорушника адміністративне стягнення. Однак закінчуючи адміністративно-деліктні відносини з моменту накладення стягнення, особливо за суспільно-небезпечні адміністративні делікти, держава не контролює протиправний елемент, тим самим спонукаючи його до повторного вчинення зазначеного делікту. Скажімо, за керування транспортним засобом у стані алкогольного або іншого сп'яніння, відповідно до ст. 130 КУпАП, особа-правопорушник піддається штрафу в розмірі шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керування транспортними засобами на строк до одного року. Однак статистичні дані щодо повторного вчинення зазначеного виду проступку вражають своєю кількістю. Так, лише за 10 місяців 2016 року було вчинено 4250 дорожньо-транспортних пригод із потерпілими через стан алкогольного сп'яніння водіїв, що в загальній кількості ДТП по Україні займають близько 10% [5], що за найтолерантнішою оцінкою є просто неприйнятним. Все це яскраво свідчить про неможливість адміністративними санкціями інших елементів мети, а саме: «виховання особи-правопорушника» та «профілактика вчинення делікту». Тому, на нашу думку, не є правильним завершати адміністративно-деліктні відносини накладенням адміністративного стягнення. Останні мають бути подовжені після настання несприятливих наслідків, у даному випадку має включатися механізм контролю за порушником протягом певного строку з метою недопущення вчинення нового делікту, таке собі «погашення дії адміністративних стягнень». Дана стадія спрямована на: по-перше, перевірку виправлення особи; по-друге, профілактику вчинення нею інших правопорушень. Для прикладу можна навести досвід Сполучених Штатів Америки, де використовується широкий ряд виховних та превентивних заходів до правопорушників за водіння у нетверезому стані. Так, в автомобіль особи, до якої були застосовані санкції за водіння в нетверезому стані, монтується спеціальний пристрій, який вимірює кількість алкоголю в крові, і за його наявності не дозволяє автомобілю завестися [6, с. 1–38]. Причому перевірку також треба проходити в різні проміжки часу в момент керування транспортним засобом, задля уникнення можливості проходження тесту пасажиром замість водія. Іншою підставою для виховання є запис особи на лікування від алкозалежності в лікарню, для суду це є достатнім доказом того, що особа бажає виправитися.

Опоненти даної теорії можуть апелювати до відсутності в законодавстві такого собі випробувального терміну після вчинення адміністративного делікту. Дійсно, в КУпАП нічого не вказано з приводу випробувального терміну, єдиною згадкою є ст. 39 «Строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню», в якій встановлено річний термін для особи, котра вчинила правопорушення, після сплину якого вона вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню [7]. Однак встановлення випробувального терміну після піддання адміністративним стягненням є необхідним заходом сьогодні, в умовах правового нігілізму та нехтуваннями правилами безпеки. Для цього, звичайно,

слід створити єдиний реєстр адміністративних проступків, який дозволить відслідковувати, чи піддавалась особа адміністративній відповідальності протягом року. З появою реєстру, а також із передбаченням строку, протягом якого особи зможуть довести власне перевиховання, буде здійснено всі передумови для мінімізації вчинення деліктів у майбутньому, хоча, на перший погляд, це й звучить дещо утопічно. Детальний механізм реалізації зазначеного виду профілактичних заходів адміністративного попередження буде розглянутий пізніше.

Зазначені види правовідносин, що складають об'єкт адміністративно-деліктних відносин, залежно від способу реалізації за власним змістом І. Бородин пропонує класифікувати на: «попередні», такі як виявлення адміністративного правопорушення, «проміжні» – складання протоколу за фактом адміністративного правопорушення, «завершальні» – пов'язані із завершенням провадження у справі про адміністративний делікт [8, с. 8].

Як вже зазначалося, основною стадією адміністративно-деліктних відносин, на нашу думку, виступає вчинення адміністративного проступку, тобто відносини щодо його вчинення суб'єктом. Ще можна назвати його відносинами у сфері вчинення особою адміністративного делікту, адже останнє є безпосереднім об'єктом зазначених відносин. Слід звернути увагу на те, що в адміністративному праві вживається декілька синонімічних дефініцій: «адміністративне правопорушення», «адміністративний проступок» та «адміністративний делікт», якими, власне, позначається факт вчинення адміністративного делікту. На нашу думку, це стає на шляху порозуміння між суб'єктами адміністративно-правових відносин та не додає ясності у вивченні законодавства.

Висновки. Проведені нами дослідження показали, що суспільні відносини в Україні з розпадом Радянського Союзу зазнали змін і продовжують змінюватися, на що спонукає їх адміністративно-правове регулювання. Державоцентристська модель державного управління поступово змінюється на людиноцентристську, що визначає людину, а не державу найвищою соціальною цінністю, а захист її прав, свобод та інтересів – головним завданням органів державної влади. Адміністративно-деліктне законодавство було дуже деформоване в період Радянського Союзу, а, отже, перед вченими сьогодні стоїть завдання його відновлення.

З огляду на вищезазначене слід зробити висновок, що адміністративно-деліктні відносини складаються з таких стадій: 1) вчинення адміністративного делікту; 2) виявлення адміністративного делікту; 3) адміністративне розслідування делікту; 4) попередній розгляд матеріалів справи;

5) перегляд справи; 6) об'єктивна адміністративна відповідальність (попередження); 7) суб'єктивна адміністративна відповідальність (адміністративний арешт). Новим видом відносин (стадією) має стати випробувальний термін за вчинення адміністративних проступків кримінального характеру.

Список використаної літератури:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Пер. з рос. Харків: Консум, 2006. 656 с.
2. Харитонов О.І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: дис. ... д-ра юрид. наук.: спец. 12.00.07. Одеса, 2004.
3. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання. Суми, 2006. 367с.
4. Кузьменко О.В. Адміністративний процес у парадигмі права: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07. Київський національний університет внутрішніх справ. Київ. 2006.
5. Власюк В. Керування автомобілем в стані алкогольного сп'яніння – проблема, яку можна вирішувати. Українська правда. URL: <http://www.pravda.com.ua/> (дата звернення: 10.05.2017).
6. Goodwin, A., Thomas, L., Kirley, B., Hall, W., O'Brien, N., & Hill, K. (2015, November). Countermeasures that work: A highway safety countermeasure guide for State highway safety offices, Eighth edition. (Report No. DOT HS 812 202). Washington, DC: National Highway Traffic Safety Administration. 437 P.
7. Про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984р. № 8073X. Київ: Парламентське видавництво, 1984. 1122 с.
8. Бородин І.Л. Адміністративно-юрисдикційний процес: монографія. К.: Алерта, 2007. 184 с.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Шульга Євгеній Вікторович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Shulha Yevhenii Viktorovych – Candidate of Law, Associate Professor at the Department of International and Comparative Law of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Evshulga2013@gmail.com